

Lietuvos Respublikos Seimo

*Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos ir
Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado
Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ųjų gimimo metinių
iškilmingas minėjimas*

2018 m. kovo 11 d.

Stenograma

E. leidinį parengė

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
DOKUMENTŲ DEPARTAMENTO STENOGRAMŲ SKYRIUS

Elektroninis leidinys leidžiamas nuo 2016 m. lapkričio 14 d.

TURINYS

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ųjų gimimo metinių iškilmingas minėjimas

2018 m. kovo 11 d.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kalba	5
Latvijos Respublikos Saeimos Pirmininkės Inaros Murniecės kalba	6
Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininko Mareko Kuchcinskio kalba	7
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko pavaduotojo Česlovo Vytauto Stankevičiaus kalba	8
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko Vytauto Landsbergio kalba	10
Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago dukters Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės kalba	12
Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos pirmininko profesoriaus, humanitarinių mokslų daktaro Zenono Butkaus kalba	14
Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureato Norberto Černiausko kalba	15
Lietuvos partizano Bronislovo Juospaičio anūkės Dovilės Urbonaitės kalba	17
PAVARDŽIŲ RODYKLĖ	18

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO DIENOS IR LIETUVOS LAISVĖS KOVOS SAJŪDŽIO GINKLUOTŲJŲ PAJĖGŲ VADO ADOLFO RAMANAUSKO-VANAGO 100-ŲJŲ GIMIMO METINIŲ IŠKILMINGO MINĖJIMO STENOGRAMA

2018 m. kovo 11 d.

*Pirmininkauja Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas V. PRANCKIETIS
ir Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Č. V. STANKEVIČIUS*

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Gerbiamieji, švenčiame Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną ir minime Lietuvos Laisvės Kovos Sajūdžio ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ąsias gimimo metines. Iškilmingam minėjimui kartu pirmininkauja Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Česlovas Vytautas Stankevičius.

Skelbiu iškilmingo minėjimo pradžią.

M. STROLYS (*Seimo posėdžių sekretoriato vyriausiasis specialistas*). Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

Giedamas Lietuvos valstybės himnas

PIRMININKAS (Č. V. STANKEVIČIUS). Gerbiamieji iškilmingo minėjimo dalyviai ir svečiai, Lietuva neseniai šventė savo Valstybės atkūrimo šimtmetį.

Šiandien švenčiame Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną. Džiaugiamės, kad su mumis kartu švenčia ir svečiai: Estijos Respublikos Rygikogo Pirmininkas Eikis Nestoras (*Plojimai*), Latvijos Respublikos Saeimos Pirmininkė Inara Murniečė (*Plojimai*), Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininkas Marekas Kuchcinskis (*Plojimai*), Islandijos Respublikos Altingo Pirmininko pirmasis pavaduotojas Gudjonas S. Brjansonas (*Plojimai*), taip pat buvęs užsienio reikalų ministras Jonas Hanibalsonas (*Plojimai*), Airijos ir Vokietijos parlamentų nariai. (*Plojimai*)

Kviečiame tarti žodį Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininką Viktorą Pranckietį.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kalba

V. PRANCKIETIS. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, garbūs šio iškilmingo minėjimo dalyviai, gerbiamieji Lietuvos žmonės, šiandien esame čia ir sveikiname Lietuvos žmones su demokratijos švente, sveikiname vieni kitus. Šiandien kalbu čia sveikindamas Lietuvą ir su jos didvyrio A. Ramanausko-Vanago gimimo metinėmis.

Norėčiau pakviesti už Lietuvos laisvę kovojusių ir gyvybes paaukojusių bei valstybės Nepriklausomybę kūrusių signatarų atminimą pagerbti tylą.

Tylos minutė

Dėkoju.

Daug drąsos turėjo Sajūdžio žmonės prieš 30 metų pradėję pamažu, bet nuosekliai ir kryptingai veikti. Jų dėka šiandien šioje Kovo 11-osios Akto salėje švenčiame reikšmingą Lietuvos istorijos datą, esame užtikrinti ir laisvi reikšdami save. Laisvi nuo primesto mąstymo ir melo, nuo svetimos ir nepriimtinos kontrolės, laisvi nuo baimės.

Praejo 30 metų nuo užguitos visuomenės sampratos virsmo. Narystė Europos Sąjungoje ir NATO mums pirmą kartą istorijoje suteikė galimybę sėdėti prie stalo kartu su galingiausiomis valstybėmis ir dalyvauti priimant sprendimus lygiomis teisėmis. Dabar jau rodome kelią kitoms

valstybėms, kurių likimas nelepino. Esame sėkmingos transformacijos pavyzdys ir savo patirtimi dalijamės.

Turėjome sumokėti nemažą 1990 metų kovo 11-ąją paskelbtos Lietuvos valstybės Nepriklausomybės atkūrimo kainą.

Kiek daug drąsos turėjo laisvės kovotojai, kurie vedė mus į Nepriklausomybę. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas per šaltį, tamsą ir mirtį vedė tautiečius į laisvę. Tai buvo lyderis. Tai buvo šimtmečio žmogus.

Minėdami Valstybės nepriklausomybės atkūrimo šimtmetį, pasirašėme Šimtmečio deklaraciją, linkėdami Lietuvai amžinai išsaugoti valstybę, nepriklausomybę ir demokratiją. Dabar tai kiekvieno iš mūsų atsakomybė.

Naujosios technologijos, įvairių naujųjų srautai ir mažėjanti pagarba žmogui gundo pamiršti tikrąsias vertybes ir pasiklysti kasdienių veiklų tinkluose.

Linkiu semtis iš pirmtakų drąsos ir stiprybės bei kurti teisingą ir sąžiningą, laisvą ir nepriklausomą demokratinę valstybę. Saugokime valstybę, saugokime vienas kitą. Ačiū. *(Plojimai)*

PIRMININKAS. Estija, Latvija ir Lietuva – Baltijos sesės. Džiaugiamės išėję į Baltijos kelią ir atkūrę savo valstybių Laisvę.

Kviečiu tarti sveikinimo žodį Latvijos Respublikos Saeimos Pirmininkę Inarą Murniečę. *(Plojimai)*

Latvijos Respublikos Saeimos Pirmininkės Inaros Murniečės kalba

I. MURNIEČĒ. Jūsų Ekscelencija Respublikos Prezidente, Seimo Pirmininke, ponios ir ponai, mieli draugai, kolegos, mieli bičiuliai! Man be galo malonu ir didelė garbė dalyvauti čia, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo minėjime. Latvijos Respublikos Saeimos vardu ir Latvijos žmonių vardu leiskite jus nuoširdžiai pasveikinti.

Prisimenu 1990 metų kovo 11-ąją, kai lietuvių drąsa ir ryžtas kovoti už laisvę įkvėpė ir mus Latvijoje. Vilniuje, Technologijos muziejuje, galima rasti laišką, primenantį Kovo 11-ąją. Tai Janio iš Liepojos laiškas Vytautui, gyvenančiam Vilniuje. Janis rašė: „Gerbiamas Vytautai, sveikinu Jus ir Jūsų tautą su Kovo 11-ąja. Tai yra tiesiog nuostabu, jūs esate pirmieji tą padarę.“

Tik dabar galime suvokti, kokia nuostabi tai iš tikrųjų buvo diena. Tik dabar galime iš tikrųjų įvertinti, kokia yra garbė turėti ir saugoti šią iškovotą Nepriklausomybę. Sunku būtų įsivaizduoti Kovo 11-osios šventę be Vytauto Landsbergio šioje istorinėje salėje. Tad linkime jam kuo didžiausios sveikatos ir kuo greičiau pasveikti.

Šiomet laikotarpis nuo Vasario 16-osios iki Kovo 11-osios yra ypatingas – jūsų nacionalinės vėliavos plevėsuoja ne tik ant kiekvieno namo, bet ir jūsų širdyse, nes šiomet jūs švenčiate ir Valstybės atkūrimo šimtmetį. Visoms Baltijos valstybėms ir Lenkijai tokia proga kelia didžiulį pasididžiavimą, tai visuomet pabrėžia mūsų valstybių ryšius.

Mūsų valstybių likimai yra susieti Baltijos vienybės dvasia, Sąjūdžio, Tautos fronto, (...) dvasia įkvepia mūsų žmones. Prireikus mūsų tautos pakartotą tą patį kelią, kurį nuėjome. Mes privolome semtis patirties iš praeities, kurdami savo ateitį.

Mūsų valstybės yra laisvės fronto linijoje, tad turime sujungti, suvienyti savo jėgas. Mūsų vienybė taip pat pasireiškė ir Baltijos Asamblėjoje. Turime dirbti išvien, būtent taip ir reiškiamo konkurenciją tarp mūsų. Svarbu ne tik tiesti kelius tarp mūsų šalių ir įgyvendinti bendrus gynybos, energetikos projektus, sienos apsaugos projektus, ne ką mažiau svarbu demonstruoti atsakomybę bei bendrą politinę valią. Mes vis dar turime daug ką nuveikti. Mūsų bendradarbiavimas sudaro galimybę mums visiems augti klestinčioje, vieningoje Europoje.

Mieli bičiuliai, linkiu branginti iškovotą laisvę, linkiu naujų pasiekimų kuriant sėkmingą Lietuvą. Dieve, laimink Lietuvą! Sveikinu su Nepriklausomybės atkūrimo diena. *(Plojimai)*

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Dėkoju Latvijos Respublikos Saeimos Pirmininkei.

Lietuva visada liks dėkinga demokratinių valstybių vadovams ir pasaulio žmonėms, palaukusiems mūsų siekių kurti nepriklausomą Lietuvos ateitį.

Kviečiu tarti sveikinimo žodį Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininką poną Mareką Kuchcinskį. *(Plojimai)*

Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininko Mareko Kuchcinskio kalba

M. KUHCINSKIS. Labai jums ačiū. Pone Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininke, ponias Lietuvos Respublikos Prezidente, pone premjere, gerbiamieji Baltijos šalių seimų pirmininkai, Lietuvos, Latvijos, Estijos ekscelecijos, gerbiami delegatai, ekscelecijos Seimo nariai, ponios ir ponai, 1990 m. kovo 11 d. – tai diena, kada buvo sugražinta Lietuvos Nepriklausomybė, kada buvo paskelbta Nepriklausomybės deklaracija. Tai yra mums visiems džiugi diena. Mes tuomet kalbėjome: „Tegyvuoją Lietuva!“ O mano tautiečiai anuomet taip pat buvo Vilniaus gatvėse, ir tą džiaugsmą lydėjo taip pat ir kitas jausmas – būtent būtinumas būti budriems, nes kitose Vidurio Europos šalyse dar išliko režimas, jis ir toliau buvo pavojingas. Tuometis atsakas į Lietuvos Nepriklausomybę buvo sovietiniai tankai Vilniaus gatvėse, tačiau Lietuva nugalėjo.

Šiandien atvežu iš Lenkijos sveikinimus ir solidarumo žodžius. Lietuvos grįžimas į suverenių valstybių šeimą mums turi milžinišką reikšmę. Galima pasakyti, kad tai buvo triumfas – tai buvo Solidarumo ir Sąjūdžio triumfas, dviejų didelių visuomeninių judėjimų triumfas, jie peržengė mūsų valstybių sienas.

8–9 dešimtmetyje abi tautos pradėjo procesą, kuris turėjo europinę reikšmę ir daugeliu aspektų pasaulinę reikšmę. Jo tąsa buvo Sovietų Sąjungos žlugimas ir mūsų valstybių prisijungimas prie Šiaurės Atlanto aljanso, o vėliau prie Europos Sąjungos. Mes, prisimindami bendrą istoriją, turime paminėti mūsų abiejų tautų kūrinių, prieš 450 metų sudarytą Liublino uniją. Ir dar ankstesnį Lietuvos krikštą, kuris įvedė Lietuvą į tikėjimo bendriją ir vertybių bendriją. Lenkai ir lietuviai, vadovaudamiesi principu – laisvi su laisvais, lygūs su lygiais, 1569 metais sudarė lygiaiteisę sąjungą – Abiejų Tautų Respubliką ir tapo tam tikra prasme Europos Sąjungos pradininkais. Tokiu būdu jie sukūrė modernų parlamentarizmą, kuris šiandien gyvuoja Lenkijos Seime ir Lietuvos Seime.

Abiejų Tautų Respublikos daugelio sričių suklestėjimą atspindėjo ne tiktai geografiniai, politiniai parametrai, tokie kaip didžiulė teritorija, jėga, politinė reikšmė anuo metu, ne mažiau buvo svarbu vertybės, išsiskilusios krikščionybėje – tolerancija, politinės laisvės, pliuralizmas, skirtas visokioms etninėms grupėms. Bendra valstybė davė tuomet pasauliui ir Bažnyčiai šventus žmones, tokius kaip šventoji Jadvyga ir šventasis Kazimieras. Epochos masto veiksmas buvo bendro parlamento priimta Gegužės 3-iosios Konstitucija, kuri nustatė naujos, modernios Lietuvos ir Lenkijos valstybės pagrindus. Tai buvo pirma rašytinė Konstitucija visoje Europoje. Ta bendra istorija sudarė situaciją, kad Lenkijos ir Lietuvos bendrija gyvuoja toliau, nors, aišku, kitokios formos – kaip Europos valstybių sąjunga.

Modernioje šių dienų Europoje susiformavo naujas bendradarbiavimo tipas ir jis atitinka laiko reikalavimus. Tai bendrijos, kuriose mes neprarandame mūsų valstybingumo, mūsų istorinio ypatingumo, bet ieškome kelių sustiprėti didelėse tarptautinėse organizacijose kaip Šiaurės Atlanto aljansas ir Europos Sąjunga. Tokio bendradarbiavimo pavyzdžių yra daug. Tai yra bendros karinės misijos, skirtos gynybai ir mūsų piliečių saugumui užtikrinti. Tai yra sąjunga, susijusi su Rytų politika, taip pat energetinio saugumo dideli infrastruktūriniai projektai, tokie kaip „Via Baltica“, „Via Carpatia“, Rail Baltica“, siekiant stabiliai sujungti mus su kitomis Europos dalimis – Vakarų ir Pietų dalimis.

Bet prieš mus daug iššūkių – reikia remti tuos reikalus, kurie susiję su lenkais Lietuvoje, lietuviais Lenkijoje, juos laikome didžiausia mūsų brangenybe, mūsų bendro paveldo brangenybe. Tuos reikalus mes norime aptarti atgaivindami Parlamentinės Asamblėjos – Lenkijos Respublikos Seimo ir Senato ir Lietuvos Respublikos Seimo narių asamblėjos darbą.

Taip pat norime įsitraukti į parlamentinį Lietuvos, Lenkijos, Latvijos ir Estijos bendradarbiavimą. Tai yra mūsų laikų *signum temporis* parlamentinės veiklos visame pasaulyje, ypač mūsų Europos dalyje. Todėl mes šiandien Vilniuje Lietuvos parlamentui siūlome sustiprinti parlamentinį bendradarbiavimą su visomis Baltijos šalimis. Visos Vidurio Europos makroregioninis bendradarbiavimas yra svarbus, todėl mes stengsimės tai daryti ir kviesime Vidurio Rytų Europos parla-

mentų pirmininkus šių metų liepos mėnesį į Varšuvą kartu pasitarti dėl Europos ir visos Europos Sąjungos ateities.

Pone Pirmininke, baigiant leiskite man pacituoti Lietuvos Respublikos himno žodžius:

*Tegul saulė Lietuvoj
Tamsumas prašalina,
Ir šviesa, ir tiesa
Mūs žingsnius telydi.*

Laimink, Dieve, Lenkiją! Laimink, Dieve, Lietuvą! Laimink, Dieve, visą Vidurio Rytų Europą! (*Plojimai*)

PIRMININKAS. Dėkoju Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininkui.

Šiais metais minime ir Sąjūdžio 30-metį. Tiesos sakymas ir ryžtas atkurti laisvą Lietuvą nutiesė kelią į Kovo 11-ąją.

Prieš dvidešimt aštuonerius metus, irgi sekmadienį, šioje salėje 124 Aukščiausiosios Tarybos deputatai išreiškė lietuvių tautos valią ir atkūrė Lietuvos Nepriklausomybę.

Žodį tars Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojas Česlovas Vytautas Stankevičius. (*Plojimai*)

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko pavaduotojo Česlovo Vytauto Stankevičiaus kalba

Č. V. STANKEVIČIUS. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, pone Seimo Pirmininke, pone Ministre Pirmininke, aukštieji užsienio valstybių atstovai, gerbiami iškilmingo posėdžio dalyviai. Minėdami pirmojo XX amžiuje Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo 1918 metais šimtmečio jubiliejų, šiandien minime 28-ąsias metines nuo jos antrojo atkūrimo 1990 metais.

1920 metais galutinai atkurta ir nepriklausomybės kovose nuo išorės priešų apginta Lietuvos Respublika gyvavo vos 20 metų. 1940 metais Sovietų Sąjungai Lietuvą okupavus ir aneksavus, visi Lietuvos valstybės pagrindai buvo likviduoti ir pakeisti surogatinės Lietuvos TSR fiktyviais atributais. Žymi tautos dalis buvo ištremta į Sibirą ar įkalinta kalėjimuose, o likusi visuomenė *sovietizuojama* siekiant paversti lietuvių tautą „tarybine liaudimi“.

Sovietų Sąjungai antrą kartą okupavus Lietuvą, jau per pirmuosius dvejus metus 30 tūkst. Lietuvos piliečių stoji į ginkluotą kovą su okupantais, siekdami atkurti Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Taryba buvo aukščiausioji vienintelė teisėta Lietuvos valdžia. Jos 1949 metų vasario 16-osios Deklaracija buvo laikinuosius atkursimos valstybės konstitucinius principus nustatęs Lietuvos įstatymas. Tarp Deklaraciją pasirašiusių partizanų pajėgų vadų buvo ir Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Per partizaninio karo dešimtmetį kovose su okupantais žuvo 20 tūkst. kovotojų. Okupaciniam režimui nuolat priešinosi ir civiliai rezistentai, puoselėję tautos vertybes ir viltį atkurti nepriklausomą valstybę.

Prieš 30 metų nusilpus Rusijos sovietinei imperijai, iš 1918 metais atkurtos Respublikos atminties ir per okupaciją išsaugotų tautos gyvasties šaknų 1988 metų birželį kilo ir suklestėjo Lietuvos Sąjūdis. Jis paskatino atsikvošėti ir prie okupacinio režimo linkusius prisitaikyti Lietuvos žmones.

Sąjūdžio pradėtame žygyje už laisvą Lietuvą kartu su lietuviais dalyvavo ir kitų tautybių Lietuvos žmonės. 1988 m. rugpjūčio 23 d. Vilniuje, Vingio parke, Sąjūdžio sušauktame Didžiajame tautos susirinkime per 200 tūkst. žmonių pareikalavo panaikinti Molotovo–Ribentropo pakto, pasirašyto 1939 metais, pasekmes – grąžinti atimtą Baltijos valstybių Nepriklausomybę. Kitų metų rugpjūčio 23 dieną šį reikalavimą Baltijos kelyje pakartojo arti 2 mln. rankomis susikibusių Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonių. Sovietų Sąjungos liaudies deputatų suvažiavime tokį reikalavimą nuosekliai kėlė į jį išrinkta Lietuvos deputatų delegacija kartu su Estijos ir Latvijos deputatais. Gruodžio pabaigoje jie išreikalavo, kad Sovietų Sąjunga suvažiavimo nutarimu, pasirašytu Mi-

chailo Gorbačiovo, 1939 metų sandėrius su nacistine Vokietija pripažintų neteisėtais ir negaliojančiais nuo jų sudarymo. Tai buvo labai svarbus pasiekimas.

Sąjūdžio suvažiavime išrinktas nepriklausomas demokratiškai veikiantis Sąjūdžio Seimas priimdavo Lietuvai svarbius nutarimus. Komunistų partijos kontroliuojama LTSR Aukščiausioji Taryba buvo priversta keisti surogatinę LTSR konstituciją ir konkrečiai įtvirtinti joje deklaruotą tariamąjį Lietuvos TSR suverenitetą, t. y. sąlyginį savarankiškumą, vien tik nuolatiniu Sąjūdžio spaudimu. Sąjunginės respublikos konstitucijoje savarankiškumo Sovietų Sąjungos sudėtyje nuostatas LTSR Aukščiausioji Taryba galėjo įgyvendinti be didžiulės rizikos, nes tai atitiko Michailo Gorbačiovo planą pertvarkyti Sovietų Sąjungą į sąjunginių respublikų federaciją.

Reikia pažymėti, kad LTSR konstitucijos pakeitimai niekaip nekeitė okupuotos Lietuvos teisinio statuso ir nebuvo nepriklausomos valstybės teisinio atkūrimo etapai, nes iš neteisės teisė neatsiranda. Sąjūdis LTSR savarankiškumo įtvirtinimo sprendimus traktavo kaip tarpinius politinius pasiekimus, kurie silpnino Sovietų Sąjungos okupacinį režimą Lietuvoje ir kūrė palankesnes sąlygas Sąjūdžio numatytam nepriklausomos valstybės atkūrimui.

1990 m. vasario 24 d. rinkimuose į LTSR Aukščiausiąją Tarybą Sąjūdžio kandidatai dalyvavo vadovaudamiesi pagal rinkimų programą priimtu įsipareigojimu demokratiškai išrinktoje Taryboje **paskelbti Lietuvos valstybės atkūrimo aktą**, panaikinti Lietuvos aneksiją ir atkurti Nepriklausomą Lietuvos Respubliką. Tuo tarpu Lietuvos komunistų partijos programoje buvo numatyta Lietuvos TSR institucijų derybomis su Sovietų Sąjungos centrinės valdžios institucijomis siekti iš jų perimti valstybinių funkcijų vykdymą ir tokiu būdu ilgainiui „sukaupti“ faktišką nepriklausomybę.

Išrinkdami Sąjūdžio programai įsipareigojusių deputatų absoliučią daugumą, Lietuvos piliečiai išreiškė Tautos valią, įpareigojančią deputatus Aukščiausiojoje Taryboje priimti Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo aktą ir Nepriklausomybę visiškai įgyvendinti. Išrinktos Sąjūdžio daugumos deputatams teko visa rizika ir atsakomybė nuspręsti, koku būdu okupacijos sąlygomis Lietuvos Nepriklausomybę paskelbti ir kaip ją įgyvendinti, išvengiant lemtingų klaidų.

Per savaitę iki kovo 10-ąją numatytos Aukščiausiosios Tarybos sesijos pradžios Vytauto Landsbergio vadovaujami parlamentinės daugumos deputatai apsvarstė galimus sprendimo dėl Nepriklausomybės realizavimo scenarijus ir parengė Akto dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo bei jį lydinčiųjų įstatymų projektus, susitarė juos teikti priimti kovo 11 dienos posėdyje. Tuo metu ir pagal Komunistų partijos programą išrinkti deputatai, nors ir nepritariantys neati-
dėliotinai skelbti nepriklausomybę, taip pat nusprendė balsuoti už parengtą Aktą ir lydinčiuosius įstatymus.

1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Aukščiausioji Taryba slaptu balsavimu išrinko Vytautą Landsbergį Aukščiausiosios Tarybos Pirmininku, taip pat išrinko tris jo pavaduotojus ir Tarybos sekretorius, priėmė kitus organizacinius nutarimus.

Kovo 11 dieną Taryba priėmė Deklaraciją apie deputatams suteiktą Tautos atstovų mandatą reikšti jos aukščiausią suvereninę galią ir prievolę atkurti Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Būdamą Tautos atstovybė, Lietuvos Aukščiausioji Taryba vardiniu deputatų balsavimu (pasirašant balsavimo kortelėse) 124 balsais, 6 deputatams susilaikius, 22 val. 45 min. priėmė Aktą dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo. Už Aktą balsavę deputatai po jo tekstu dar ir bendrai pasirašė. Toks vieningas balsavimas už Aktą buvo labai svarbi žinia Lietuvai ir pasauliui.

Kovo 11-osios Aktas skelbė, kad 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir Steigiamojo Seimo 1920 m. gegužės 15 d. rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės yra Lietuvos valstybės konstitucinis pamatas. Tokiu būdu buvo deklaruotas 1918 metais atkurtos Lietuvos Respublikos tęstinumas. Nuo tada Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios Aktai yra **lygiaverčiai kertiniai valstybės konstitucinių pamatų akmenys**.

Taryba priėmė įstatymą dėl tikrojo valstybės pavadinimo ir Vyčio herbo atkūrimo, taip pat įstatymą dėl 1938 metų Konstitucijos galiojimo atkūrimo ir nutraukė neteisėtą LTSR konstitucijos su joje realizuotu savarankiškumu taikymą. Vėl sustabdžiusi 1938 metų Konstitucijos galiojimą,

Taryba priėmė Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą (Laikinąją Konstituciją), neturintį jokių teisinių sąsajų su okupavusios valstybės neteisėta LTSR konstitucija.

1990 metų Kovo 11-ąją pradėjusi realizuoti visą valstybinį suverenitetą, Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba veikė kaip Atkuriamasis Seimas. Priimdama įstatymus ji įtvirtino demokratinės valstybės santvarką, jai teko visa atsakomybė už derybas su Sovietų Sąjunga ir Rusijos Federacija dėl atkurtos Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo ir tarpvalstybinių santykių sureguliuavimo sutartimis. Deryboms su jomis vadovavo Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Vytautas Landsbergis, kuris buvo Lietuvos valstybės vadovas. Į minėtų derybų valstybines delegacijas Taryba skyrė deputatus, kurie tiesiogiai jas vykdė dalyvaujant Vyriausybės nariams ir ekspertams.

Po 1990 metų Kovo 11-osios Lietuvai teko atlaikyti Michailo Gorbačiovo ultimatumus, reikalaujančius atšaukti, vėliau – bent išaldyti Nepriklausomybės Akta. Tautai teko atlaikyti Lietuvos ekonominę ir energetinę blokadą. 1990 metų rudenį prasidėjusiose Lietuvos ir Sovietų Sąjungos derybose prezidento Michailo Gorbačiovo paskirta ministro pirmininko vadovaujama valstybinė Sovietų Sąjungos delegacija siūlė derėtis tik dėl Lietuvos statuso Michailo Gorbačiovo planuotoje Sovietų Sąjungos federacijoje. Vytauto Landsbergio vadovaujama Lietuvos valstybinė delegacija su Sovietų Sąjungos pozicija sutikti negalėjo. Tada Sovietų Sąjunga 1991 m. sausio 13 d. įvykdė karinę agresiją ir karo nusikaltimus Vilniuje prieš Lietuvos laisvę saugojusius taikius beginklius žmones. Lietuvos piliečiai nepabūgo sovietų tankų, sudėję kraujo ir gyvybių aukas, laimėjo pergalę ir apgynė Nepriklausomybę.

Po Sausio 13-osios atsivėrė galimybė Lietuvos ir Rusijos tarpvalstybinius santykius sureguliuoti derybomis ne su Sovietų Sąjunga, bet su tapusia savarankiška Boriso Jelcino vadovaujama Rusijos Federacija. Prezidentas Borisas Jelcinas puoselėjo demokratinės Rusijos viziją ir norėjo su Lietuva nustatyti draugiškus santykius. Sausio 13-ąją jis ryžtingai parėmė Sovietų Sąjungos kariuomenės užpultą Lietuvą.

Po keletą mėnesių trukusių derybų 1991 m. liepos 29 d. abiejų valstybių vadovai Vytautas Landsbergis ir Borisas Jelcinas pasirašė derybomis pasiektą Lietuvos ir Rusijos sutartį dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų. Ta sutartimi Rusija pripažino Sovietų Sąjungos 1940 metais įvykdytą Lietuvos okupaciją ir aneksiją bei būtinybę pašalinti jų pasekmes. Liepos 29-osios dienos sutartimi nepriklausomą Lietuvos Respubliką Rusija pripažino taip, kaip ją deklaravo Kovo 11-osios Aktas.

Po Sovietų Sąjungos egzistavimo pabaigos Rusijos Federacijai tapus visų Sovietų Sąjungos teisių ir pareigų tęsėjai, 1992 m. rugsėjo 8 d. Lietuva su Rusija užbaigė derybas ir sudarė susitarimus dėl greito ir tvarkingo Sovietų Sąjungos okupacinės kariuomenės išvedimo iš Lietuvos teritorijos iki 1993 m. rugsėjo 1 d.

Parengusi ir tautos referendumui pateikusi naujos Lietuvos Respublikos Konstitucijos projektą bei paskyrusi Seimo rinkimus, 1992 m. lapkričio 19 d. posėdyje priėmusi Lietuvos kariuomenės atkūrimo deklaraciją, Aukščiausioji Taryba užbaigė vykdyti tautos įpareigojimą visiškai atkurti nepriklausomą valstybę. Tą dieną ji savo valia baigė pusę kadencijos (985 dienas) trukusią Atkuriamojo Seimo veiklą.

Dėkoju už dėmesį. (*Plojimai*)

PIRMININKAS. Labai gaila, kad šiame iškilmingame minėjime negali dalyvauti Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Vytautas Landsbergis. Tačiau jis atsiuntė savo vaizdo sveikinimą. Paklauskime jo žodžio.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko Vytauto Landsbergio kalba

V. LANDSBERGIS. Malonūs kolegos, Lietuvos Seimo nariai ir aukštieji pareigūnai, sveikinu jus mūsų didelės šventės – Lietuvos atgimimo, prisikėlimo ir antrosios Respublikos gimtadienio proga. Pasidalysiu mintimis ne tik apie tai, kas ir kaip anuomet buvo, bet ir apie tai, ko tada, 1990-aisiais, nespėjome apgalvoti ir sutvarkyti. Tai lieka jaunesniems, nes jie turės toliau rėsti Lietuvos valstybės pamatus, kurti jos politiką ir kuo švaresnę teisę.

Turiu minčių būtent apie valstybės teisę, *fundamentum regnorum*. Kovo 11-ąją gavome pareigą ir spėjome priimti pagrindinį konstitucinių valstybės atkūrimo įstatymų paketą, arba rinkinį. Vaizdas buvo aiškus – vadinamoji LTSR yra neteisėtas ir neteisintis darinys, okupantų primesta žargoniška klišė, neva Sovietų Socialistinė Respublika, kurioje nėra nei rinktos sovietų valdžios, nei socializmo, nei respublikos. Laisvos valstybės pagrindai turi būti kitokie: tikra respublika su atskaitinga tautai valdžia, laisvai pasirenkamos ar žmoniškos socializmo formos, ar modernaus kapitalizmo, t. y. laisvosios rinkos, bendruomeninės formos.

Turėdami pasitvirtinę laikinąją posovietinę Konstituciją, formaliai savą, nepriklausomą, nederintą su jokia Maskva, iš karto pradėjome rengti ir naują Lietuvos Respublikos Konstituciją, kurią priėmėme tautos referendume po pustrečių metų, 1992-ųjų spalį–lapkritį. Referendumas plius paskelbimo procedūra, nes galioja tik paskelbti įstatymai.

Bet kol kas klampojom po senas balas, ypač valstybės teisės požiūriu. Antai Baudžiamasis kodeksas, su kuriuo toliau gyvenome, numatė baustinus karo nusikaltimus dėl kariškių veiksmų prieš civilius karo veiksmų zonoje. Taip rašė sovietinis kodeksas.

Tačiau visa okupuotos Lietuvos teritorija 50 metų buvo vienokių ar kitokių karo veiksmų zona – nuo raudonojo teroro ir masinių trėmimų iki Sausio 13-osios. O atkūrę valstybę ir veikdami kodeksų srityje nuleistomis rankovėmis, nesugebėjome suimti net Rainių miškelio sadistinių žudynių organizatoriaus. Jis kolegų perspėtas pasitraukė į Rusiją ir ten ramiai nugyveno amželį, gaudamas didelę KGB pulkininko pensiją.

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio 1949 metų Deklaracijoje apie būsimą laisvą Lietuvą aiškiai sakoma: išdavikai atsakys Lietuvos teismui. Nors šiandien tai veikiantis mūsų valstybinės teisės įstatymas, sistemos dalis, negirdėjau, kad kada nors būtų juo remiamasi. Girnapusė. Karo nusikaltimai buvo totaliai pašalinti iš 1994 metų naujojo Baudžiamojo kodekso. Kieno interesas? Ar nebuvo įvykdyta daugybės karo nusikaltimų? Reikėjo naujų rinkimų, kad naujas Seimo Pirminkas imtųsi iniciatyvos užpildyti nesuvokiamą Baudžiamojo kodekso spragą. Tai buvo padaryta 1997 metų pradžioje.

Blogiausia, kad teismų praktikoje susijaukė nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas. Kaltintieji ir kartais net nuteistieji už Lietuvos žmonių komunistinį genocidą – Lietuva bus be lietuvių, skelbtas toks tikslas, radome kelių ginčyti, skelbti savo nekaltybę sofistinių išvedžiojimų metodais. Taip, žudžiau, tačiau tai – ne genocidas. Sofistinės kazuistikos pinklėse Lietuva patyrė ir neleistiną politinį pralaimėjimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas daugumos balsavimu nutarė, kad sribas V. Vasiliauskas nekaltas dėl genocido, nes Lietuvos pasipriešinimas nebuvo visuotinis tautos pasipriešinimas. Kažkokie būriai, kurių naikinimas, kad ir tapus šalies išdaviku, – menkesnis dalykas. V. Vasiliauskas laimėjo prieš sutrikusią Lietuvą.

Manau, Lietuvos teisininkai, konstitucininkai, ne doktrinų gamintojai ir garbintojai, turi grįžti prie šio klausimo. Galvokite, jaunieji, – Europos Žmogaus Teisių Teismas dar ne Viešpats Dievas.

O kol kas... Kur buvo dingę Nepriklausomos valstybės – Pirmosios Respublikos kodeksai? Jei negalėjome realiai susigražinti jų *en bloc*, galėjome tai daryti palaipsniui, laikydamiesi valstybės tęstinumo ir pagal šitą planą. Padirbėkite, Lietuvos teisės istorikai, kaip ten klostėsi. Padirbėkite pažeistų pamatų taisytojais. Galbūt jūs. Niekada nevēlu. Ačiū. Sėkmės jums gyvenimo ir teisingumo keliuose!“ (*Plojimai*)

PIRMININKAS. Manau, kad tokiais šiltais plojimais mes palinkėjome susirinkusių vardu Vytautui Landsbergiui stiprybės ir greičiau pasveikti.

PIRMININKAS (Č. V. STANKEVIČIUS). Švęsdami Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną mes minime ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado, 1949 m. vasario 16 d. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos deklaracijos signataro Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ąsias gimimo metines.

Lietuvos partizanų kova už mūsų šalies laisvę padėjo tvirtus pamatus ir 1990 metais atkurtai nepriklausomai Lietuvos valstybei. Jų pasiaukojimas ir ištikimybė Lietuvos valstybei amžiams įrašyti į istorijos puslapius. Jie visada liks mūsų ir ateinančių kartų atmintyje.

Žodį tars Adolfo Ramanausko-Vanago dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. (*Plojimai*)

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago dukters Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės kalba

A. RAMANAUSKAITĖ-SKOKAUSKIENĖ. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, pirmasis atkurtos nepriklausomos Lietuvos vadove, profesoriau Vytautai Landsbergi, linkiu jums greičiau sveikti, Seimo Pirmininke, Ministre Pirmininke, Ekscelencijos ambasadoriai, Bažnyčios hierarchai, signatarai, Seimo nariai, visi garbingieji šio iškilmingo posėdžio dalyviai!

1944 metų vasarą prasidėjo antroji sovietinė okupacija. Kilo sovietų represijų ir teroro banga. Prasidėjo lietuvių tautos pasipriešinimas – partizaninis karas, trukęs daugiau kaip dešimtmetį. Juo buvo siekta atkurti Lietuvos Nepriklausomybę.

Represinės struktūros žudė laisvės kovotojus – partizanus, trėmė į Sibirą laisvės kovotojų rėmėjus, laisvės kovotojų šeimas, gimines, artimuosius. Žmonės, įtariamai prisidėję prie Laisvės kovų, buvo uždaromi į kalėjimus, suimti pasipriešinimo dalyviai buvo žiauriai kankinami, žuvusių, nužudytų partizanų lavonus išmesdavo centrinėse miestų, miestelių aikštėse. Partizanų palaikus viešai išniekindavo, neleisdavo palaidoti. Po kelių dienų patys represinių struktūrų atstovai slapčia užkasdavo partizanų kūnus pelkėse, šiukšlynuose, sumesdavo į šulinius.

Laisvės kovotojai, partizanai visą sovietmetį buvo šmeižiami ir niekinami, mūsų tautos tikroji istorija buvo klastojama.

1949 metais Lietuvoje buvo įkurtas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis (LLKS), sujungęs visas su sovietiniais okupantais kovojančias partizanų struktūras į vieningą karinę pasipriešinimo organizaciją. Buvo sudaryta vyriausioji partizanų vadovybė ir vasario 16-ąją pasirašyta Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Deklaracija. Šis konstitucinio lygmens dokumentas kartu su kitais tada Lietuvos partizanų vadų suvažiavime priimtais dokumentais sudarė teisinį ir politinį Lietuvos ginkluotojo pasipriešinimo pagrindą, įteisino Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdį kaip visuotinio organizuoto ginkluotojo pasipriešinimo sovietinei okupacijai organizaciją, o jos Tarybą – kaip vienintelę teisėtą valdžią okupuotos Lietuvos teritorijoje.

Priimti dokumentai galutiniu partizanų kovos tikslu paskelbė Nepriklausomos Lietuvos parlamentinės respublikos atkūrimą. Tačiau laisvės kovotojų ir okupantų jėgos buvo nelygios. Partizaninis karas buvo žiauriai nuslopintas, bet laisvės viltis, žadinta partizanų, nors ir giliai paslėpta, buvo gyva. Jos nužudyti sovietai neįstengė.

1956 m. spalio 12 d. Kaune buvo išduoti ir slaptos KGB operacijos metu suimti Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Prezidiumo Pirmininkas, 1949 m. vasario 16 d. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Deklaracijos signataras, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio gynybos pajėgų vadas, generolas, dviejų Vyčio kryžiaus ordinų I ir II laipsnių kavalierius Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir jo žmona Lietuvos partizanė, Vyčio Kryžiaus ordino kavalierė Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė, slapyvardžiu Vanda. Tai mano Tėvai.

Ši 1956 metų spalio 12-oji tapo lemtinga diena mano tėvams ir Lietuvos pasipriešinimo istorijai. Buvo suimtas paskutinis Lietuvos partizanų vadas. KGB 11 metų nesėkmingai gaudė mano tėvus. Įsiutę, bijodami Maskvos KGB nemalonės, jie užblokavo visą Kauną ir pasaloje prie išdaviko namų užsimaskavę tykojo. Tėvams einant pro stovintį paprastą, niekuo neišsiskiriantį, dengtą sunkvežimį, iš viršaus ant jų užgriuvo krūva kagėbistų. Pargriauti ant žemės ir jų užgulti, tėvai išgirdo rusiškai šaukiant: „Všio, Adolfas i Biruta.“ Lietuviškai būtų: „Viskas, Adolfai ir Birute.“

Ir priešai tikėjosi – „Všio.“ Viskas. Ar tikrai taip? Ar kova buvo pralaimėta? Ar KGB pasiekė savo tikslus?

Adolfas Ramanauskas-Vanagas buvo nukankintas ir sušaudytas, jo palaikai paslėpti. Lietuvos priešai bijojo Jo net mirusio. O kad būtų tikrai „všio“, „viskas“, Jo kūną paslėpė. Taip paslėpė, kad iki šiol Adolfo Ramanausko-Vanago palaikai nerasti.

Dabar Lietuva laisva, demokratinė, nepriklausoma valstybė, Europos Sąjungos, NATO narė. Tačiau priešiškos jėgos tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų bando purvinti Lietuvos laisvės kovų istoriją.

Ne, dabar jie įsakmiai nebesako „vsio“ – „viskas“. Tačiau tie žmonės naudoja tą pačią KGB technologiją – apjuodinti laisvės kovotojus partizanus, sugriauti jų moralinį autoritetą ir pasėti nesantaiką tarp tautų.

Partizanai, kurie slapstydavosi metų metus, sugebėdavo nepasiduoti provokacijoms. Mes taip pat turime sugebėti nepasiduoti šių laikų provokacijoms, kurių yra ir, neabejoju, dar bus. Šiandien noriu padėkoti visiems, kurie supranta, kad kova už laisvę nebaigta. Už ją visada reikia kovoti.

Mane žavi nauja karta, gimusi jau laisvoje Lietuvoje, kuri domisi partizanų istorija, skaito jų atsiminimus, keliauja partizanų takais ir supranta, kad už jų šiandieninę laisvę partizanai sumokėjo savo gyvybėmis.

Praėjo 28 laisvos Lietuvos metai. Beveik visi laisvės kovotojai partizanai padėjo galvas už šią laisvę.

Šiomet, sukanka 100 metų nuo mano tėčio – Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago gimimo. 2018 metus Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Adolfo Ramanausko-Vanago metais.

Tokio paskelbimo prasmingumu nesuabejojo Lietuvos Respublikos Seimo Valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkas, istorikas profesorius Arūnas Gumuliauskas, teikdamas šį pasiūlymą svarstyti komisijai.

Viešas valstybės požiūrio išsakymas dėl laisvės kovų atrodė neabejotinai reikalingas ir jaunam politikui, Seimo nariui Laurynui Kasčiūnui, su kuriuo pirmuoju pasidalinau mintimis apie laisvės kovų reikšmę laisvos Lietuvos šimtmečio šviesoje.

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaujamas Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio, **pirmą kartą** ryžtingai, vienbalsiai paskelbė metus Lietuvos laisvės kovotojo, partizano vado metais.

Turbūt jau seniai laikas, kad valstybės institucijos pasirūpintų, kad mūsų valstybės pozicija dėl laisvės kovų būtų žinoma ne tik Lietuvos piliečiams, bet kad apie ją būtų galima skaityti, girdėti ir kitomis kalbomis. Užsieniečio kalbomis objektyvios informacijos apie Lietuvos laisvės kovas sovietinės okupacijos metais yra labai labai mažai. Autentiški Adolfo Ramanausko-Vanago atsiminimai yra išleisti tik lietuvių kalba. O tai autentiški, ilgiausiai Lietuvoje vadovavusio laisvės kovai, paties partizanų vado rašyti prisiminimai apie Lietuvos laisvės kovas.

Mums reikia būti pasiruošusiems naujiems bandymams apjuodinti Lietuvos laisvės kovų istoriją, apjuodinti laisvės kovotojus.

Mums reikia būti pasiruošusiems naujiems bandymams sukiršinti Lietuvių tautą su kitomis tautomis.

Pabaigoje aš noriu sugrįžti į 1956 metus.

Tada, kai KGB'istų pargriauti ir užgulti ant žemės tėvai išgirdo: „Vsio, Adolfas i Biruta“ („Viskas, Adolfai ir Birute“), tėvelis į juos net nepažvelgė. Jis jiems nieko neatsakė. Partizanų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas pažvelgė į savo žmoną – partizanę, bendražygę ir ištarė tris paprastus žodžius: „Mylėjau tave, Birute.“

Tam trumpu sakiny ir žvilgsny, sakė mama, buvo viskas: atsiveikinimas, meilė ir padėka už bendrą pasirinkimą, bendrą apsisprendimą ir pasiryžimą ginti Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę, padėka už jų bendrą nepaprastą gyvenimą.

Baigdama sakau: mylėkime savo artimus, branginkime mūsų valstybės laisvę ir nebijokime kovoti su Lietuvos priešais. (*Plojimai*)

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Dėkojame A. Ramanauskaitei-Skokauskienei.

Minint Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 20-metį, buvo įteikta pirmoji Valstybės Nepriklausomybės stipendija. Džiugu, kad po penkerių metų pertraukos, švenčiant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, Valstybės Nepriklausomybės stipendija vėl skiriama jauniems mokslininkams.

Kviečiu Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos pirmininką profesorių, humanitarinių mokslų daktarą Zenoną Butkų.

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos pirmininko profesorius, humanitarinių mokslų daktaro Zenono Butkaus kalba

Z. BUTKUS. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, Seimo Pirmininke, premjere, Lenkijos, Latvijos ir Estijos parlamentų pirmininkai, gerbiami signatarai, Seimo nariai, Ekscelencijos ambasadoriai, magnificencijos rektoriai, ponios ir ponai!

Iš šios garbingos tribūnos pirmiausia norėčiau padėkoti Lietuvos Respublikos Seimui, įsteigusiam Valstybės Nepriklausomybės stipendiją, įsteigusiam dar 2008-aisiais, krizės metais, ir dabar atnaujinančiam stipendijos teikimą. Nepriklausomybės stipendijos tikslas kilnus ir prasmingas. Ji skiriama jauniems mokslininkams, triūsiantiems humanitarinių ir socialinių mokslų baruose, atliekantiems kokybiškus tyrimus, kurie stiprina Lietuvos mokslą ir valstybingumą, ugdo pasitikėjimą Lietuva, jos visuomene, skatina jaunąją kartą dirbti valstybės labai ir gerovei, padeda rinktis mokslininko kelią ir likti Lietuvoje, neemigruoti. Juk svarbu ne tik susigrąžinti išvykusius mokslininkus (tas jau daroma), bet ir išlaikyti Lietuvoje likusius pilietiškai nusistačiusius tyrėjus.

Kovo 11-osios Lietuva šitaip atsiremia į Vasario 16-osios mūsų valstybės jaunųjų talentų globos tradicijas. Nors tada tokios konkrečios Nepriklausomybės stipendijos neturėta, bet buvo panašių. Štai 1936 metais Lietuvos valstybė artimiausią šiandien minimo būsimojo partizanų vado Adolfo Ramanausko bendražygį Joną Žemaitį pasiuntė mokytis į Prancūziją, į karo, į artilerijos mokyklą, ją po dvejų metų jis baigė ir tęsė karininko karjerą Lietuvoje.

Prieš dešimtmetį įsteigta Valstybės Nepriklausomybės stipendija jau turi savo sėkmės istoriją. Pirmoji jos laureatė Vilma Bukaitė tapo puikia mokslininke, tikra prieš šimtą metų atkurto valstybingumo metraštininke. Išleido išsamias monografijas apie Vasario 16-osios Akto signatarus Petrą Klimą ir Vladą Mironą. Taip pat sėkmingai tyrimus atlieka Artūras Svarauskas bei kiti Nepriklausomybės stipendijos laureatai, kuriuos išrinko ankstesnė Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija, vadovaujama akademiko Eugenijaus Jovaišos.

Praeitais metais Seimas nutarė atnaujinti Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimą ir suformavo naują komisiją, kuri irgi stropiai triūsia. Man didžiulė garbė pirmininkauti komisijai, ją sudaro iškilūs mokslininkai: daktarė Inga Blažienė – Lietuvos socialinių tyrimų centro direktoriaus pavaduotoja mokslui, profesorius Romas Lazutka – Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Socialinio darbo katedros profesorius, profesorius Rimvydas Petrauskas – Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas, daktaras Darius Staliūnas – Lietuvos istorijos instituto direktoriaus pavaduotojas ryšiams su užsieniu, profesorius habilituotas daktaras Gintautas Tamulaitis – Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto Puslaidininkų fizikos katedros vedėjas, profesorė Rita Trimonienė – Šiaulių universiteto Istorijos ir filosofijos katedros profesorė, taip pat profesorius habilituotas daktaras Gintautas Žintelis – Lietuvos mokslų akademijos Technikos mokslų skyriaus pirmininkas.

Atidžiai išstudijavusi pateiktus projektus komisija pripažino penkis kandidatus, atitinkančius nustatytus kriterijus gauti stipendiją. Iš penkių kandidatų komisija laimėtoju išrinko daktarą Norbertą Černiauską, pateikusį mokslinio tyrimo projektą „Gerovės valstybės vizija ir jos kūrėjai Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m.“ Tyrimo tema šiandien nepaprastai aktuali. Juk visi žinome, kokia yra pas mus socialinė atskirtis, kokia demografinė duobė ir emigracija. Jau nebeužtenka dėl to tik sielotis, bet reikia surėmus pečius padėti taisyti. Įžengę į antrąjį dabartinio valstybingumo šimtmetį, nebegalime su tokia socialine padėtimi taikstyti. Praverstų čia ir istorinė patirtis, kurios Vasario 16-osios Lietuvoje turime per akis. Tada buvo parengta ir įgyvendinta žemės reforma bei kitos socialinę padėtį taisančios priemonės. Tuomet Europoje imta pripažinti, kad Baltijos šalis kuria socialiniu požiūriu teisingiausią visuomenę visame kontinente. Pagaliau turime paisyti ir partizaninio sąjūdžio priesakų. Juk garsiojoje Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio 1949 metų vasario 16-osios Deklaracijoje buvo pabrėžta, jog socialinė globa privalo tapti vienu pirmųjų valstybės uždavinių.

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laimėtojas N. Černiauskas yra vienas geriausių Vilniaus universiteto dėstytojų, studentų mėgstamas ir puikiausias pilietiškumo pavyzdys. Jis jau

antrą dešimtmetį yra Lietuvos šaulių sąjungos narys, vadovavo Šaulių studentų klubui, apdovano-
notas „Šaulių žvaigždės“ medaliu, medaliu „Už tarnystę Tėvynei“ bei „Už nuopelnus Šaulių są-
jungai“. Jis beveik dešimtmetį organizuoja patriotinį renginį „Trakinių partizanai“. Ar visi buvo-
me? Rengia kasmetines mokslines konferencijas „Trakinių partizanų akademinė diena“. Be to,
mūsų laureatas yra Sovietinės okupacijos tyrimų asociacijos pirmininkas, ekspedicijos „Misija Si-
biras“ dalyvis. Jo visuomeninė veikla įvertinta Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu
„Tarnaukite Lietuvai“. Neabejojame, kad N. Černiauskas puikiai atliks pateiktame projekte numa-
tytus mokslinius tyrimus.

Sveikiname. Ačiū, kad klausėte. (*Plojimai*)

PIRMININKAS (Č. V. STANKEVIČIUS). Kviečiu Seimo Pirmininką V. Pranckietį įteikti diplo-
mą ir atminimo dovaną 2018 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureatui, humanita-
rinių mokslų daktarui N. Černiauskui. (*Plojimai*)

Žodį tars 2018 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureatas N. Černiauskas.

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureato Norberto Černiausko kalba

N. ČERNIAUSKAS. Gerbiami Lietuvos Respublikos vadovai, gerbiami valstybės atkūrėjai,
gerbiami brangūs užsienio svečiai!

Gana plati „nepriklausomybės“ sąvoka moderniosios Lietuvos istorijoje yra susaistyta su
aiškiais politiniais, valstybingumo tradiciją nusakančiais saitais. Nepriklausomybės siekis, nepri-
klausomybės skelbimas, įtvirtinimas, jos kūrimas, išsaugojimas ar net praradimas sudaro svar-
biausią mūsų šimtmetį sujungusio istorinio naratyvo ašį. Apie tai kalba ir visi pagrindiniai XX
amžiaus Lietuvos paskelbti politiniai (ir ne tik) dokumentai, kuriuose, be visa ko, užfiksuoti ir
kiti šiuolaikiškos visuomenės idėjinius pagrindus nusakantys tikslai – laisva visuomenė ir demo-
kratinė gyvenimo tvarka. Tikslumo dėlei reikia pasakyti, kad visi šie esminiai programiniai punk-
tai niekad nebuvo tik esamą situaciją įtvirtinantys ir savaimė suprantami postulatai – jie atsirado
kaip istorinius ir geopolitinius iššūkius atspindintys apsisprendimai bei siekiniai, juos plėtojo ir
galiausiai įtvirtino nepailstantys, savo gyvenamąjį laiką ir darbą išmanantys vizionieriai ir refor-
matoriai.

Lietuvos ir lietuviškumo kūryba, ateities vizija ir reformos tapo Pirmosios Respublikos išgy-
venimo formule, iš dalies padėjusia išspręsti to meto egzistencines dramas: kaip išlikti, kai neturi
sajungininkų ir esi vienas tarp dviejų augančių totalitarinių režimų; kaip pasivyti Europą, kai 100
metų nuo jos buvai atkirstas; kaip atrasti save, sukuriant globalią modernybę ir lokalias tradicijas
jungiančią gyventojų tapatybę?

Iš dalies anuometiniai receptai tinka ir XXI amžiui – tai nuolatinė Lietuvos refleksija, kuri re-
miasi ateities vizijomis ir reformomis. Būtent intensyviau kurti, plėsti, nuolatos siekti šiuolaikiškų
tikslų bei ribų – taip mums netiesiogiai pataria daugybė XX amžiaus pirmosios pusės Lietuvos
kūrėjų: nuo pirmojo Steigiamojo Seimo posėdžio pirmininkės Gabrielės Petkevičaitės-Bitės 1920
metais išsakytų lūkesčių dėl lygių teisių visiems piliečiams ir aukštesnio kultūros laipsnio kūrimo
siekiu iki partizanų vado Prezidento Jono Žemaičio-Vytauto ir pogrindžio valstybės 1949 metų
programos ateities Lietuvai; nuo nepailstančių ūkio ir valstybės reformatorių Mykolo Krupavi-
čiaus ir Ernesto Galvanausko iki konkrečių modernizatorių – architekto Vlodo Švipo ar aviatō-
riaus Antano Gustaičio; nuo lietuvišką kultūrą iš pobaudžiavinės pastogės traukusio poeto Juozo
Tysliavos ir dailininko Vytauto Kairiūkščio iki naujas tapatybių erdves atvėrusių menininkų Da-
nutės Nasvytytės ar Veronikos Šleivytytės; nuo lietuviškumo kontekstus įvertinusio filosofo Levo
Karsavino iki litvakų atminties puoselėtojo Makso Veinreicho. Tikiuosi, kad į šias gretas jau grei-
tai bus galima įtraukti ir vizionierius, susijusius su lietuviškos gerovės valstybės paieškomis.

Minėdami ir švęsdami šimtąsias Vasario 16-osios Lietuvos metines bei Kovo 11-osios suka-
ktį, galime apibendrintai pasakyti, kad esmingiausia politinės nepriklausomybės sąvokos pras-
me, nepaisant gana trapios geopolitinės padėties, esame labiausiai nepriklausomi negu bet kada.
Turime tai, apie ką tik savo vizijose galėjo užsibrėžti mūsų pirmtakai. Galime pasigirti bendrais

pasauliniais procesais, kuriuos ne tik stebime, bet ir patys aktyviai dalyvaujame, trispalve vėliava, kuri plazda prie svarbiausių europinių ir pasaulinių organizacijų, sąjungininkų skaičiumi, aktyvėjančiais ir išradingais piliečiais, imliu, versliu ir išsilavinusiu jaunimu. Ir net tuo, kad nustojome nuolatos gręžiotis atgal, besidairydami, ar dar neseka koks priklausomybės ar nostalgijos šešėlis.

Todėl ir prieš 100 metų kelti klausimai, kaip išlikti, kaip prisivyti ir kaip būti savimi, turėtų būti kiek koreguojami, pasitelkus naujas formas. Epocha po Kovo 11-osios parodė, kad Lietuvos turime ne tik tiek, kiek būta pastangų ją atkuriant ir apginant, bet ir ypač tiek, kiek per ketvirtį amžiaus būta pajėgumų ją nuolatos kurti ir jai lygiaverčiai atstovauti kintančiame pasaulyje. Lietuvos turime ir tiek, kiek sugebame kaskart naujai įvertinti, o ne tik atkartoti savuosius simbolius, tarpusavio ryšius ir vertybes, kurios mus ir jungia kaip bendruomenę ir kuria valstybę.

Ir nors dar mėgstama kiek anachronistiškai įsijausti į apgultos tvirtovės pozicijas, savo saviemonę puoselėti ne kultūrine branda, o instrukcijomis, užsiimti vienadienėmis pranašystėmis ar deklaratyviomis tik juoda arba balta tėvynės meilės formomis, vertybiškai motyvuotis atsirinktais patogiais istoriniais, kalbiniais ar kultūriniais faktų trupiniais, – aš be galo džiaugiuosi, kad buvau įvertintas Nepriklausomybės stipendija tuo laiku, kada esminėmis XXI amžiaus Lietuvos nepriklausomybės gairėmis tampa ne iškabos, bet nenutrūkstamas kūrybinis veiksmas, idėjinis spontaniškumas, kultūrinis gyvybingumas, vertybinė savirefleksija, nuolatinės, kritiško santykio su praeitimi paieškos ir vaizduotės ugdymas.

Gražios šventės visiems! Ačiū. (*Plojimai*)

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Dėkojame daktarui N. Černiauskui.

Jau tapo tradicija, kad visuomeninės organizacijos pagerbia Lietuvai nusipelnčius žmones ir Kovo 11-ąją įteikia skulptūrėlę „Žinia“.

Šiais metais šia skulptūrėlė už nuopelnus Lietuvai apdovanojamas partizanas Bronislovas Juospaitis.

Kviečiu Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarą Saulių Pečeliūną pristatyti laureatą ir įteikti apdovanojimą.

S. PEČELIŪNAS. Mieli susirinkusieji! Šią iškilmingą sukakties dieną visuomenė irgi skiria savo apdovanojimą, kaip ir kasmet. Šiomet šis apdovanojimas yra skirtas partizanui Broniui Juospaičiui. Bronius Juospaitis – Aukštaitijos ūkininko sūnus, gimė 1925 metais Panevėžio apskrityje Ramygalos valsčiuje, Rimainių kaime. Religingoje Motiejaus ir Agnietės Juospaičių šeimoje išaugo keturi vaikai: Marcelė, Jonas, Bronius ir Petras.

Užaugęs Ramygalos miestelio apylinkėse, su pačia pirmąja besiformuojančia rezistencinio pasipriešinimo banga jau 1944 metais kaip ir Adolfas Ramanauskas Bronius įsiliejo į partizanų gretas. Partizanų kelią pasirinko įkvėptas motinos pasakojimų apie 1918 metų Lietuvos savanorius bei knygų apie savanorių laisvės kovas ir mūšius, kurias skaitydavo ilgais žiemos vakarais. Partizanavo iki 1951 metų, kai po išdavystės mūšyje buvo nukautas septyniomis kulkomis ir vėlų žiemos vakarą su kitais žuvusiais „Vėtros“ būrio vyrais numestas ant grindinio Ramygalos miestelio aikštėje. Kitą dieną buvo pastebėta, kad vieno iš nušautųjų veidas neapsnigtas. Tai buvo Bronius Juospaitis-Direktorius. Toks buvo slapyvardis.

Po dviejų savaitių Panevėžio ligoninėje atgavęs sąmonę, dar šiek tiek apgydytas buvo pristatytas į Šiaulių kalėjimą. Po dviejų mėnesių tardymų nuteistas 25 metams laisvės atėmimo bausme ir išsiųstas į Norilsko lagerius.

Bronius Juospaitis yra pavyzdys kiekvienam Lietuvos vyrui, kariui, šauliui, šiaip Lietuvos piliečiui. Už nuopelnus Bronius Juospaitis apdovanotas Vyčio kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi.

Simboliška, kad prisikėlęs, septyniomis kulkomis peršautas, mūsų didvyris ir dabar liudija lietuviams apie mūsų pokario laisvės kovą. Simboliška, kad okupuota, tremta ir naikinta tauta vėl atkūrė savo valstybę. Simboliška, kad Bronius Juospaitis savo nugarkaujyje tebenešioja jį sužeidusią kulka, kaip ir simboliška, kad mūsų Lietuva sunkiai gydos okupacijos žaizdas.

Partizanai, narsiausi Lietuvos sūnūs, sudėjo didžiausią auką Lietuvai, atidavė, ką turėjo brangiausia – gyvybę ir jaunystę. Galbūt šiandien turime paskutinę galimybę įvertinti dar gyvus esančius mūsų didvyrius, tad vienam iš jų, kaip ir visam mūsų partizaniniam judėjimui, šiandien leiskite įteikti Lietuvos visuomenės apdovanojimą – šią statulėlę laisvės „Žinia“. (*Plojimai*)

Statulėlės „Žinia“ įteikimo partizanui Bronislovui Juospaičiui ceremonija

PIRMININKAS (Č. V. STANKEVIČIUS). Partizano žodį nori perskaityti jo anūkė, kuri yra tribūnoje.

D. URBONAITĖ. Laba diena, Jūsų Ekscelencija Prezidente, Ministre Pirmininke, Seimo Pirmininke, Seimo nariai, svečiai! Sveikiname visus su Kovo 11-ąja – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena. Kadangi mano senelis yra garbaus amžiaus, dėl pablogėjusios sveikatos šiandien įpareigojo mane perduoti jo žodžius.

„Labai džiaugiuosi sulaukęs istoriškai svarbių momentų – atkurtos Lietuvos šimtmečio, partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago 100-ųjų gimimo metinių. Šiandien jaučiuosi labai pagerbtas, širdingai dėkoju už apdovanojimą, kurį, mano manymu, padėjo pelnyti visi partizanai, visi kovotojai už laisvę.

Minėdamas labai brangų Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą, menu daug dalykų, bet noriu pabrėžti viena – visais laikais svarbiems įvykiams ar garbingiems asmenims įamžinti paminklai buvo statomi gražiausiose vietose. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio organizacijos ir partizanų vardu prašau Lukiškių aikštėje pastatyti mūsų šaliai svarbų simbolį – Vytį. (*Plojimai*) Jis yra vertas išskirtinės pagarbos, todėl turėtų stovėti vienoje gražiausių Lietuvos aikščių. O Laisvės Kovos Sąjūdžio organizacija partizanams paminklą pastatys Kryžkalnyje.“

Ačiū. (*Plojimai*)

Choras „Vilnius“ atlieka Laimio Vilkončiaus dainą „Dėl tos dainos“

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Su nuostabia švente – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena! Tvirtybės ir jėgų įgyvendinant užsibrėžtus tikslus ir kuriant ateities Lietuvą.

Iškilmingą minėjimą, skirtą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago 100-osioms gimimo metinėms, baigiame.

M. STROLYS (*Seimo posėdžių sekretoriato vyriausiasis specialistas*). Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė. (*Plojimai*)

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Blažienė Inga 14
Brjansonas Gudjonas S. (Brjánsón Guðjón S.) 5
Bukaitė Vilma 14
Butkus Zenonas 13, 14
- Černiauskas Norbertas 14, 15, 16
- Galvanauskas Ernestas 15
Gorbačiovas Michailas (Gorbačov Michail) 9, 10
Grybauskaitė Dalia 5
Gumuliauskas Arūnas 13
Gustaitis Antanas 15
- Hanibalsonas Jonas (Hannibalsson Jón Baldvin) 5
- Jelcinas Borisas (Jelcin Boris) 10
Jovaiša Eugenijus 14
Juospaitienė Agnietė 16
Juospaitis Bronislovas 16, 17
Juospaitis Motiejus 16
- Kairiūkštis Vytautas 15
Karsavinas Levas (Karsavin Lev) 15
Kasčiūnas Laurynas 13
Klimas Petras 14
Krupavičius Mykolas 15
Kuchcinskis Marekas (Kuchciński Marek) 5, 6, 7
- Landsbergis Vytautas 6, 9, 10, 11, 12
Lazutka Romas 14
- Mažeikaitė-Ramanauskienė Birutė 12
Mironas Vladas 14
Murniećė Inara (Mürnieće Ināra) 5, 6
- Nasvytytė Danutė 15
Nestoras Eikis (Eiki Nestor) 5
- Pečeliūnas Saulius 16
Petkevičaitė-Bitė Gabrielė 15
Petrauskas Rimvydas 14
Pranckietis Viktoras 5, 6, 13, 15, 16, 17
- Ramanauskaitė-Skokauskienė Auksutė 12, 13
Ramanauskas-Vanagas Adolfas 5, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 16, 17
Ribentropas Joachim fon (Ribbentrop Joachim von) 8
Molotovas Viačeslavas (Molotov Viačeslav) 8
- Staliūnas Darius 14
Stankevičius Česlovas Vytautas 5, 8, 11, 15, 17
Strolys Marius 5, 17
Svarauskas Artūras 14
- Šleivyte Veronika 15
Švipas Vladas 15
- Tamulaitis Gintautas 14
Tysliava Juozas 15
Trimonienė Rita 14
- Urbonaitė Dovilė 17
- Vasiliauskas Vytautas 11
Veinreichas Maksas (Weinreich Max) 15
Vilkončius Laimis 17
- Žemaitis-Vytautas Jonas 14
Žintelis Gintautas 14

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija
Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius
Tel. (8 5) 239 6060, faks. (8 5) 239 6289, el. p. *priim@lrs.lt*
Interneto puslapis *www.lrs.lt*